

Nr 618

Av herrar **Bergman** och **Åman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skolstyrelselag m. m.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 182 om skolväsendets lokala och regionala ledning får vi anföra följande.

Yrkesskolväsendet har fr. o. m. den 1 juli 1955 fått helt nya bestämmelser, i allt väsentligt i överensstämmelse med 1952 års yrkesutbildningsakkunnigas förslag. För närvarande pågår en omläggning och omorganisation för att få överensstämmelse mellan skolorna och de nya bestämmelserna. Ny yrkesskolstadga har tillkommit, likaså nya författningar om statsbidrag. Skolledningarna har utarbetat nya förslag till reglementen, den centrala myndigheten har utsänt cirkulär och andra föreskrifter till skolorna, ett omfattande arbete har redan utförts och kommer att utföras under innevarande år för att anpassa skolor och kurser till de nya bestämmelserna. Om skolstyrelsepropositionen antages måste åtskilligt ändras på nytt. Yrkesskolförfattningen och reglementenas bestämmelser om den lokala styrelsen, rektor och yrkesnämnder måste helt omarbetas. Ett nytt förvaltningsorgan, länskolnämnden, tillkommer, varigenom såväl den lokala som yrkesöverstyrelsens befogenheter påverkas. Proceduren beträffande ärendenas handläggning blir ny. Det synes oss ha varit lämpligt, att yrkesskolreformen av år 1955 samordnats med de nya skolstyrelsebestämmelserna.

Skolstyrelsepropositionen innehåller förslag till ny skolstyrelselag. I skolstyrelsesakkunnigas utredning finns därjämte förslag till bestämmelser angående tillämpningen av denna skolstyrelselag, förslag till ändrad lydelse av § 197 i läroverksstadgan, förslag till instruktion för länskolnämnderna, förslag till indelning av landet i skolinspektionsområden och en del förslag till bestämmelser om tillsättning av lärare m. m. Hela utformningen har tydligen skett med tanke på folkskole- eller enhetsskolväsendet med en sidoblick på realskolan. Man har tydligen inte tillräckligt beaktat, att för övriga skolor måste det också bli en väsentlig administrativ omläggning. Dessa skolor har bl. a. inte haft någon regional mellaninstans. Hit hör bl. a. yrkesskolor och handelsgymnasier. Det råder stor oklarhet hur det nya förslaget kommer att verka för dessa skolor. Det synes emellertid nödvändigt, att man, när riksdagen prövar förslaget, har en klar uppfattning om hur *hela* systemet kommer att verka.

Trots att man i propositionen strävat efter att få skolväsendets ledning centraliserad till en gemensam styrelse, har man ställt åtskilliga skolor utan-

för den gemensamma skolstyrelsen eller länsskolnämnden. Alla yrkesutbildande skolor, som lyder under ett annat departement än ecklesiastikdepartementet, såsom lantmannaskolor, lantushållsskolor, lantbruksskolor, jordbrukets yrkesskolor, skogsskolor, sjöbefälsskolor m. fl., har ställts utanför. De statliga tekniska gymnasierna och fackskolorna och de centrala verkstadsskolorna, som sorterar under ecklesiastikdepartementet, faller också utanför den lokala skolstyrelsens kompetens.

En av motiveringarna för att lägga de kommunala yrkesskolorna under den gemensamma skolstyrelsen har varit, att de kommunala yrkesskolorna kommer att medverka vid enhetsskolans förberedande yrkesutbildning, men denna uppgift kommer också att åvila centrala verkstadsskolor, lantmannaskolor, lantushållsskolor, jordbrukets yrkesskolor m. fl., vilket nu redan också sker på så sätt, att överenskommelse träffas med vederbörande skolledningar, att 9y-elever skall mottagas vid dessa yrkesutbildande skolor.

Just nu pågår ett omfattande arbete med att ordna statsunderstödda yrkesskolor i företag. I den mån dessa organiseras utan kommunal medverkan, blir skolorna enskilda och lyder direkt under egen styrelse och under överstyrelsen för yrkesutbildning. De kan också organiseras som kommunala skolor, inbyggda i företag, och skulle således enligt den föreslagna ordningen komma att lyda under den gemensamma skolstyrelsen. Den gemensamma skolstyrelsen, som får hand om alla de allmänna skolorna, torde bli mindre skickad för en sådan samverkan än en yrkesskolstyrelse med särskild inriktning på näringslivet. Denna fråga torde bli särskilt aktuell i de större kommunerna, som beräknas få flera i företag inbyggda yrkesskolor.

Klass 9y i enhetsskolan kan förläggas till en yrkesskola, och därför synes skolstyrelseutredningen och ecklesiastikministern ha ansett det nödvändigt, att yrkesskolan kommer under samma ledning som enhetsskolan. Som tidigare påpekats, kan emellertid 9y förläggas till en jordbrukets yrkesskola, lantmannaskola, lantushållsskola, central verkstadsskola o. s. v., utan att dessa skulle inrangeras under en gemensam skolstyrelse. Därtill kommer, att klass 9y, även om den allmänt skulle förläggas till yrkesskolorna, alltid kommer att utgöra *en mindre del* av yrkesskolornas verksamhet, vilkas elevklientel liksom hittills kommer att utgöras av ungdom över 16 år. Yrkesutbildningen är ju inte avslutad med 9y. Den är knappt påbörjad på detta stadium. Den verkliga yrkesutbildningen sätter in senare. Oftast får den bedrivas vid sidan av arbetet ute i näringslivet eller i kombination med praktik ute i företagen. Cirka hälften av yrkesskolornas elever är f. n. 24 år och däröver. Det är nog ett misstag att tro, att 9y blir den framtida yrkesutbildningen. Den blir i bästa fall en förberedelse till denna. Tyvärr har frågan om den förberedande yrkesutbildningen i enhetsskolans klass 9y, som omfattar cirka ett halvt skolår *elementär praktisk utbildning*, i alltför

hög grad kommit att snedvrída debatten om yrkesskolorna och yrkesutbildningen.

Skolstyrelseutredningen (SOU 1955: 31) tycks inte ha inhämtat erfarenheter beträffande skolornas ledning i främmande länder. I utlandet är det i regel så, att yrkesskolväsendet icke lägges under samma styrelse som de allmänna skolorna. I många fall ligger det också under ett annat ministerium än skolministeriet. I de fall, då ett flertal skolor lagts under gemensam ledning, som t. ex. i England och USA, har man varit mån om att låta varje skola ha sin speciella ledning och endast hänskjutit frågor av principiell karaktär till den gemensamma skolledningen. Skolor skiljer sig nämligen väsentligt från företag och övriga samhällseliga institutioner. Det är viktigt, att de enskilda ledamöterna i en skolstyrelse kan skaffa sig en personlig kännedom om skolans arbete. Det är inte tillfredsställande, som det kan bli i en större stad med en mängd skolor under *en* skolstyrelse, att skolstyrelsens ledamöter inte ens känner till de olika skolorna, än mindre har kontakt med rektorer och överlärare. En skola bör ledas personligt, och det är också möjligt att få en härtill anpassad styrelseorganisation. Skall man ha en gemensam skolstyrelse, måste systemet uppläggas så, att de stora riktlinjerna uppdrages av denna skolstyrelse, men att varje skolenhet får sin speciella ledning, en mindre styrelse, som inom ramen för de uppdragna riktlinjerna sköter skolans verksamhet.

Om man vill främja en viss verksamhet, särskilt när den är under uppbyggnad, bör den få en egen ledning. Att hänskjuta verksamheter, som är i vardande, till myndigheter, som redan är överhopade med andra uppgifter, visar sig i allmänhet ge dåligt resultat. Yrkesskolorna är just under utveckling, och de behöver därför särskilda styrelser, som just har yrkesskolornas främjande som sin främsta uppgift. I skolstyrelseutredningen och i propositionen tillämpar man det motsatta förfarings sättet: flera olikartade skoltyper centraliseras under samma ledning.

År 1943 utbröts skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning från skolöverstyrelsen och ombildades till ett särskilt ämbetsverk: överstyrelsen för yrkesutbildning. Skälen härtill var bl. a., att man ville främja yrkesskolväsendet och få erforderlig kontakt med näringslivet, vilken kontakt konstaterades vara bristfällig inom den dåvarande skolöverstyrelsen. Då man för den centrala ledningen f. n. har två centrala ämbetsverk, synes det icke lämpligt att nu gå in för enhetlig ledning på det regionala och lokala planet. Det riktiga synes vara att avvakta resultatet av den nu pågående utredningen om den *centrala ledningen* av yrkesutbildningen, innan beslut fattas om yrkesskolornas lokala och regionala ledning.

I skolstyrelsepropositionen synes man ha ringa förståelse för att en skolstyrelse bör bestå av ledamöter som har ett speciellt intresse för en viss utbildning. En yrkesskolstyrelse består i huvudsak av ledamöter med en

speciell inriktning, bl. a. med kännedom om och erfarenhet från yrkeslivet. I en gemensam skolstyrelse i ett större samhälle kan det endast bli plats för en eller ett par representanter för varje skoltyp. Näringslivets och yrkesskolintressets representation i den framtida gemensamma beslutande skolstyrelsen måste, såsom praktiskt taget alla yrkesskolväsendets och näringslivets remissinstanser framhållit, bli avsevärt mindre än i en nuvarande yrkesskolstyrelse.

Det synes, som om hela frågan om den gemensamma skolstyrelsens utformning å alla större orter med mera sammansatt skolväsende borde bli föremål för förnyad utredning, innan man genom ett riksdagsbeslut vidtager ändringar, som kommer att omstöpa hela skolväsendets ledning utan att man vid beslutets fattande har full klarhet om hur beslutet kommer att verka för de olika skolorna. Ett definitivt beslut om gemensam lokal skolstyrelse och länskolnämnd vid 1956 års höstriksdag kunde också på ett otillbörligt sätt binda den pågående utredningen om yrkesskolväsendets centrala ledning.

Vid en sådan utredning bör man utnyttja erfarenheter, som gjorts i utlandet och även på en del håll i vårt eget land, där man lyckats få ordnad samverkan mellan styrelser för olika skolor. Detaljregleringssystemet vid de allmänna skolorna borde i någon mån kunna ersättas med de friare administrativa former, som förekommer i viss utsträckning inom yrkesskolväsendet.

Under tiden för den fortsatta utredningen om och omprövningen av skolstyrelsefrågan och frågan om yrkesskolväsendets centrala ledning bör den nuvarande lagen om särskild skolstyrelse i vissa fall fortfarande gälla.

Med hänvisning till vad ovan anförts får vi föreslå,

att riksdagen beslutar att hemställa om förnyad utredning om yrkesskolväsendets ledning i större kommuner med beaktande av i denna motion anförda synpunkter.

Stockholm den 26 oktober 1956

Per Bergman

Valter Åman